

Edition Copenhagen

Edition Copenhagen, grundlagt i 1959, er et af de førende litografiske værksteder i verden. Værksted og galleri er beliggende i en 1.000 m² karakteristisk bygning på Christianshavn i København. Edition Copenhagen har tre partnere; Rasmus Urwald, Dannie Vieten og Peter Wissing. Deres intention er at skabe et de bedste betingelser, hvor kunstnerne kan arbejde frit, udvikle trykprocessen og at videreformidle deres viden om litografi som et unikt medie til at udtrykke sig kunstnerisk.

Størstedelen af de inviterede kunstnere udstiller hos de mest anerkendte gallerier og museer verden over. Foruden at arbejde med etablerede kunstnere, arbejder Edition Copenhagen også med nye og endnu ikke etablerede kunstnere. Den personlige formidling af kunstværkerne er vigtig. Derfor rejser Dannie Vieten og Peter Wissing verden rundt for at præsentere de litografiske oplag til grafiske samlinger på museer, og til virksomheder, kunstsamlere, og privatpersoner. På hjemmesiden kan du se værker af de kunstnere, som i øjeblikket præsenteres hos Edition Copenhagen. <https://www.editioncopenhagen.dk/480/kunstnere>

Luc Tuymans arbejder på stenen

Det litografiske værksted

De litografiske tryk, som bliver udgivet hos Edition Copenhagen, er alle udført på værkstedet af kunstnerne selv. Trykprocessen på værkstedet udføres efter de traditionelle teknikker, som kan dateres tilbage til det 18. århundrede.

Der arbejder kun én kunstner ad gangen på værkstedet. Kunstneren assisteres af tre litografer med de allerbedste, tekniske kompetencer.

Jake and Dinos Chapman evaluerer deres værker

"Det er altid spændende, når døren går op, og en ny kunstner træder ind på værkstedet. Hvad er det for en type? Nogle stråler af selvtillid og erobrer straks hele rummet i et sandt arbejdsinferno, mens andre er nervøse og sky og nærmest sniger sig langs panelet. Med førstnævnte gælder det bare om at få kridtet skoene og trykke i et tempo, der gør, at de ikke keder sig i processen.

med sidstnævnte gælder det om over en kop kaffe at vinde kunstnerens tillid og få dem til at forstå, at vi er der for deres skyld. Det vigtigste for os er at på pillet al pænheden af dem, således at de ikke føler, at de er til besvær, når de vil skifte farven eller vil have slebet stenen. Vi er der jo netop for at gøre disse ting og støtte dem i processen. Det væsentlige er ikke, om farven bliver skiftet 22 gange, men at kunstneren kan genkende sig selv i det færdige resultat, og at de er tilfredse."

Rasmus Urwald, partner and cheflitograf hos Edition Copenhagen

Mamma Andersson arbejder på stenen med cheflitograf Rasmus Urwald

Hvad er originallitografi?

I 1796 opfandt Alois Senefelder den litografiske trykmetode. Litos er græsk og betyder sten - grafero betyder at tegne. Et originallitografi bliver tegnet af kunstneren direkte på et stykke perfekt slebet kalksten med litografisk touche eller fedtkridt. Denne type tryk er ikke en reproduktion, men et originaltryk. Et originallitografi fordi kunstneren arbejder direkte på trykfladen.

Stenen bliver efterfølgende behandlet med en blanding af salpetersyre og gummi arabicum, som gør det muligt at trykke fra den. Kunstneren vælger den farve, som stenen/motivet skal trykkes i. Farven bliver efterfølgende valset på stenen, og der tages et prøvetryk.

Nu har kunstneren mulighed for at korrigere på stenen ved blandt andet at borttæse, tilføje partier eller ændre nuancer i farven. Når denne proces er færdig, tages et nyt prøvetryk og dette gentages til det ønskede resultat er nået, og motivet står som kunstneren ønsker. Derefter trykkes motivet på det antal papirer, oplaget ønskes i. Herefter slibes stenens overflade, hvilket medfører, at motivet forsvinder, og at der ikke kan laves flere af det pågældende tryk. Hvis en kunstner arbejder med flere farver, gentager man nu processen med en ny farve/sten og så videre. Farverne er transparente og hvor forskellige farver overlapper hinanden, vil der opstå nye nuancer. Når værket er færdigt, bliver det nummereret og kunstneren håndsignerer hvert enkelt eksemplar.

William Kentridge arbejder på stenen

Stenen

I slutningen af juratiden for 135 ca. millioner år siden var klimaet i Europa subtropisk, og det var tiden for de store dinosaurer. I Sydtyskland - nærmere betegnet ved Solnhofen nær München - lå der en lagune, hvor en flod, der i dag løber igennem byen Ulm, havde sit udløb i Tethys havet. I bunden af denne lagune blandede planterester sig med mudder, der gennem en årrække dannede lag efter lag. Med tiden størknede disse lag og blev til de sten, som man bruger til litografi. Stenen består af en blanding af kalk og kisel. Netop denne sammenblanding gør, at den er modtagelig for den fede tusch, som kunstneren arbejder med og er velegnet til tryk.

(Der findes mange fossiler i disse stenlag: Dyr, fugle og fisk, der i sin tid sank ned i muddret. Her fandt man blandt andet det berømte fossil Archaeopteryx, kort tid efter at Darwin udgav sin bog Arternes Oprindelse (1859). Fossilet, der anses som bindeleddet mellem dinosaurer og fugl, var således med til at bekræfte Darwins teori. Fossilet kan til daglig opleves på Naturhistorisk Museum i Berlin).

Velin d'Arches papir

Papiret

Vi trykker på syrefrit, håndlavet bølgepapir. Det er lavet af bomuld - ikke af træ, som papir sædvanligvis er lavet af. Bølgepapiret har en speciel struktur, som kan bære det store farvelag og ikke gulner i samme grad som almindeligt papir. Edition Copenhagen har igennem mange år brugt bølgepapir fra Velin d'Arches. Det papir som vi bruger på i værkstedet i dag, er udviklet i samarbejde mellem Edition Copenhagen og Velin d'Arches.

Det er meget velegnet til litografisk tryk. Vi får præget vores eget vandmærke i papiret sammen med Arches eget mærke. Denne gamle papirmølle i Epinal i Frankrig har fremstillet papir siden 1492. Mange vigtige dokumenter og kunstværker er igennem tiden blevet skrevet og trykt på papir herfra. Den berømte franske maler Ingres udviklede i samarbejde med Arches et papir velegnet til kunst. Et tidligere eksempel er Napoleons berømte landkort over Egypten, som også er trykt herpå.

Om Grafik Generelt

Definitionen på originalgrafik har været det magiske møde – kysset mellem en bearbejdet plade og et stykke papir. Grafik er grundliggende, enten højtryk eller dybtryk, som teknikkerne kaldes og det interessante er altså, at der kan tages mange tryk fra samme stok eller matrice. Højtrykket er når farven vales ind i fladen og gnides eller vales på papiret, fx. træsnit – dybtrykket er, når farven hentes op fra dybet af pladen, under tryk og presses ind i papiret fx. radering og i begge tilfælde fremstår motivet spejlvendt på papiret!

I Europa var det var Gutenberg der på 1400-tallet med opfindelsen af bogtrykkunsten gjorde mangfoldiggørelse mulig, og billederne fulgte med, som illustrationer. Det var en revolution i forhold til de tidligere exclusive håndskrifter. Billedet kom nu ud til folket – træsnittet, som er den tidligste form for grafik man kender, nemlig fra 1300-tallet var billigt at fremstille og populært fordi, der kan tages mange eksemplarer fra den samme stok. Og så går det hurtigt i modsætning til kobberstikket, som vi kender fra 1430-erne og raderingen, fra 1500-tallet. De er tidskrævende at fremstille og at trykke og oplaget er lille, fordi pladen slides ned.

Kunstneren var håndværker og bestillingsarbejder. Mange af datidens træsnit og raderinger var reklameblade for kirken, så mange motiver var religiøse. Mesteren Rembrandt siges at have fået en god pris i 1643 for "Hundregyldenbladet", hvor Jesus fortæller om kamelen og nåleøjet, men da havde han også været 6 år om det! Han måtte for at leve, ligesom andre kobberstikkere tjene kirken og illustrere bøger, samt portrætter hofsets og adelens hoveder. Rembrandt blev fordømt af kirken og gik i hundene, da han gik sine egne veje, for at efterlade en række usentimentale menneskeskildringer, som står lyslevende idag. Med Goya rykker vi endnu et skridt væk fra bestillingskunsten: Goyas akvatinte-serier fra 1790er og frem viser dramatiske grafiske dybtryk, med drømme, eksistentiel isolation og krigsrædsler, sælge kunne de ikke, men han udførte dem mens han var spansk hofmaler, hvor han hævdede sin ret til at udtrykke sit tanke- og følelsesliv.

Parallelt med denne selvstændiggørelse, som fører til den ekspressive kunst, blev der i løbet af 1700-tallet illustreret fagbøger og lavet kopier af populære malerier. Det blev i Danmark fornemt at håndkoloredede kobberstik af malerier der havde vundet guldmedalje fra Akademiet for de skønne kunster, en luksus kunst for velhavere og særligt privilegerede.

Denne trend uddør i begyndelsen af 1800-tallet hvor litografiet kommer på banen og atter bringer kunsten ud til folket. Her har Daumier i Frankrig en af hovedrollerne som den, der bringer en saftig og folkelig tone ind i grafikken – fra 1832 som ansat ved ugebladet "La Caricature" laver han sine skønne groteske systemkritiske karikaturtegninger. Og nu går det hurtigt! Manet illustrerer med fri hænder Edgar Allan Poes novelle Ravnene i 1874, det bliver de første litografiske illustrationer i en skønlitterær bog – og krøblingen Henri de Toulouse Lautrec gør Paris' glædespiger udødelige og sætter Moulin Rouge på plakaten, ud af bogen og ud på gaden hvor litografiet har fået farver der holder!

Grafikken er på vej som selvstændig kunst, selvom den i slutningen af 1800-tallet stadig er et håndværk, der illustrerer eller reklamerer for noget – eller står i maleriets tjeneste. Herhjemme, hvor kunstnerne er rykket ud i naturen, raderer Johan Thomas Lundby i 1844 en ung tyr bundet til en ledstolpe. Sammen med Chr. Købke, Jørgen Sonne m.fl. vægtede Lundby naturstudiet, og her er grafikken i høj grad forberedende arbejde til større kompositioner – i olie – og i mindre omfang, som værker i sig selv. Willumsens mange skitser og litografiske arbejder i forbindelse med hans store malerier ligger i forlængelse af denne tradition, men hans raderinger fra 80-90'erne hæver sig op, som de første impressionistiske visuelt selvstændige, grafiske værker i Danmark.

I 1909 stiftes grafisk kunstnersamfund. Grafikken selvstændighed tilkendes hermed og da Grafisk skole etableres i 1920 får Danmark efterhånden den stand, som er blevet til "danske grafikere", så ældre er vi altså ikke. Aksel Jørgensens betydning på kunstakademiets grafiske skole var stor. Hans elever Dan Sterup-Hansen og Jane Muus har ført pinden op til vor tid med deres træsnit og raderinger sammen med Hjort Nielsens vilde og følsomme koldnålsraderinger, som har præget den sort/hvide grafik-traditionen i Danmark. Grafikere som Palle Nielsen, Ejler Bille, Richard Mortensen, Henry Heerup og Povl Christensen bringer i 50-erne grafikken helt ud til folket ved at udgive grafiske mapper, illustrere klassikere, og altså lave bogtryk igen i bevidstheden om at den grafiske kunst qua sin mangfoldiggørelse kan nå mange mennesker. Heerup mener decideret at alle skal ha råd til og mulighed for at have rigtig kunst på væggene og han producerer enkelttryk i store oplag. Samtidig finder man også en moralsk holdning, der måske bedst udtrykkes af Jorn, som siger, at for store oplag "proletariserer".

Der kommer efterhånden farver på. Jorn brillerer med sine farvelitografier og farvetræsnit, hvilket ikke er nyt i Norden. Munch i Norge har for længst gjort farvetræsnittet og litografiet udødeligt, ligesom hele den tyske ekspressionisme, med bl.a. Blaue Reiter i spidsen har blæst et voldsomt liv og engagement ind i den grafiske kunst. De franske kunstnere har hele vejen igennem århundredet fyldt verdens vægge med mere letfordøjelige, dekorative litografier - Picassos klovne eller Matisses badenymfer vil nok være de fleste bekendt fordi de er lavet i store oplag!

Med Ex-skolen kommer der knald på farverne. Irmaposer og kaffedåser med kunst på, af Herman Stilling, Poul Agger og Scherfig pryder hjemmene samtidig med at den store bølge i dansk grafik ruller. Trykkerbanden og Røde Mor i 60-erne og 70-erne sprøjter god grafik ud fra linoleumsplader og silketryksrammer, nu så farvestærkt at grafikken kommer på forsiden af aviserne, sammen med Gernes, der synliggør grafikken i rummet. Offset teknikens fremgang i 70-erne og de politiske strategier om kunstens udbredelse blomstrede videre i årene fremover, og skabte debat om, hvorvidt kunst i store oplag kunne kaldes originalgrafik og stadigvæk i dag er grafikere ikke enige om den ting. Kysset mellem plade og papir var ikke længere nødvendig for at lave et oplag – men er det så stadig originalgrafik? Opkomsten af digitale medier muliggør i dag en helt ny type tryk, som man sagtens kan kalde grafik. Og gør det. Skal definitionen på originalgrafik så udvides? Det er spørgsmålet. Kataloget til denne udstilling er således det nærmeste man i dag, med moderne trykteknikker kommer et originalt produkt, når det skal gennem en offset presse.

Kobberstiksamlingens Eric Fisher sagde i 1980 følgende, som jeg citerer fordi han så frækt piller ved et af grafikens adelsmærker: Nummereringstraditionen. Han indsætter grafikken i et nutidsperspektiv, som selvstændig kunstart, når han siger:

”Når man begynder at kræve signering og nummerering og angivelse af tekniske deklarerationer for, at et grafisk blad kan accepteres som originalt kunstværk, så imødekommer man hermed efter min mening forbrugersamfundets opfattelse af kunst som vare og investeringsobjekt på samme niveau som vaskemaskiner og non-iron skjorter. Ved at udstede den slags varedeklarerationer og garantierklæringer indgiver man publikum en falsk tryghed. Falsk, fordi publikum modtager en garanti for det sekundære, nemlig den tekniske udførelse, og ikke for det primære: Om det, der købes, er af kunstnerisk kvalitet eller ej.”

Kloge ord ja, for tekniske data eller konceptbeskrivelser borger jo ikke for kvalitet i sig selv, uanset kunstnerisk disciplin. Men udtalelsen ophæver ikke det faktum, at kunsten er en vare. Sandt for dyden har grafik aldrig været været nogen guldgrube, eller et investeringsobjekt på linje med maleriet, når man bortser fra enkelte amerikanske pop-kunstnere med Warhol i spidsen. Skandaler i kunstverdenen, hvor Miro og Dali havde dobbeltnummeret deres tryk og sendt oplag ud i flere verdensdele fremmede ikke grafikens troværdighed, men gav mange investorer røde ører.

Den grafiske kunst begyndte at tabe terræn i Danmark og jeg tror især det har med hele original-problematikken at gøre. Rank-Xerox-maskinen fik i 80-erne kopidebatten til at kulminere og i dag, måske som en modreaktion, dominerer det unikke grafiske blad. Den store trend i grafikken er fotogravuren i meget små oplag eller unikatryk ofte figurative fortællende, ikke sjældent med et budskab. I det hele taget er unikavariationer mere og mere fremherskende, og alle grafiske teknikker kan sættes sammen i dag i eet mix – højtryk, dybtryk, monotopi på samme grafiske blad.

Unikaværker i grafiske teknikker uden mangfoldiggørelse for øje, giver en dyrere pris og en meget begrænset udbredelse. Grafikken nærmer sig altså her maleriets domæne. Det unikke, geniet og eneren er jo en del af kunstens ideologi i vor vestlige civilisation, og vi har vedtaget at værne om og fastholde kunstprodukter som vor kulturarv, kunstens evighedsværdi, også som investeringsobjekt. Det er et traditionelt vilkår – som kunstens verden, museerne frem for alt, er underlagt. Grafikken er en sjælden museumsgæst og stort set usælgelig på gallerierne, så med grafikens dalende status fra 90-erne, kan man med god grund spørge, om grafikken er ved at dø ud?

Faktum er, at kunsthøjskoler med grafiske linjer forsvinder, akademierne er ikke længere arnepladser for den håndværksmæssige uddannelse, digitale medier er i højsædet, så jo: Sortekunsten – hele den grafiske kunst - er på en måde på retur i Danmark, ligesom den demokratiske holdning til kunst er det! Kunsten er blevet elitær og langt fra folkelig. Grafikken ligner faktisk mainstream i den retning. Kunsthaller, kuratorer og akademismer samt computeranimerede koncepter dominerer dagens kunsthver, og mange grafikere eksperimenterer med it-medier kombineret med andre kunstformer – lyd og ord i et Cross-over - den hybrid, som kaldes samtidskunst, som fint kan rumme en del grafik – og gør det!

Svaret er, at grafikken er på vej et nyt sted hen. Danske grafikere bevæger sig i disse år – men står stadigvæk her ved 25-års jubilæet på et håndværksmæssigt fundament med en bred vifte af grafiske blade, som er historisk genkendelige, deres forskellighed til trods. Derfor er det en særlig glæde at konstatere i dag at grafikken med sine rødder i såvel det narrative og den intime nærlæsning, i såvel det folkelige og som i det celebre lever i en mangfoldighed af udtryk. Grafikken er kunstens poesi, med den vedholdenhed og ydmyghed som er en del af kunstens væsen, spejler den enkelte kunstners temperament sig i det enkelte værk. Grafikken forholder sig til maleriet, som digtet gør det til romanen, det er to forskellige genrer og der er brug for begge dele – publikum til grafikken og poesien er måske nok smalt, men særdeles lyttende og særlig intenst tilstede.

Hvad er originalgrafik? Ifølge den mest anvendte internationale definition kræves følgende:

- 1) Arbejdet med trykpladen/stenen/stokken/filmen etc. er udført af kunstneren.*
- 2) Trykningen foretages af kunstneren eller af en trykker efter kunstnerens anvisninger.*
- 3) Det grafiske tryk godkendes af kunstneren med dennes signatur.*
- 4) Der angives et nummer for det enkelte tryk, samt tallet på hele oplagets størrelse, f. eks. 1/50, 2/50 o.s.v.*

Kunstneren bestemmer, hvor stort oplaget skal være, nogle vælger små eksklusive oplag, andre store oplag.

Multitryk er unummererede tryk, der trykkes i antal efter behov. Trykkene er godkendt og signeret af kunstneren og opfylder således betingelserne for at være originalgrafik.

Prøvetryk er de første færdige tryk, for at kontrollere trykkets kvalitet. Ved et antal ens prøvetryk kan disse nummereres, samtidig med at de markeres som prøvetryk og signeres af kunstneren. Iflg. internationale regler må antallet af prøvetryk ikke overstige 10% af det egentlige oplag.

Prøvetryk kan tages til forskellige formål. Eksempelvis som tilstandstryk, der viser forskellige stadier i arbejdet. Disse tilstandstryk er forskellige, men i princippet ligeværdige udgaver af værket.

Grafiske teknikker: Grafik er en selvstændig kunstart indenfor billedkunsten. Ordet kommer fra det græske grafein, der betyder at tegne eller skrive. De grafiske teknikker opdeles i: højtryk, dybtryk, plantryk og gennemtryk.

HØJTRYK: Træsnit, Xylografi, Linoleumssnit, Zinkografi, Reliefætsningen.

DYBTRYK: Kobberstik, Stregætsning, Fladbidning, Koldnålsradering, Mezzotinte, Akvatinte, Blødgrundsætsning, Carborundum-dybtrykket, Heliogravure, Polymerplade-dybtryk.

PLANTRYK: Litografi, Offset, Monotypi.

GENNEMTRYK: Serigrafi.

TRÆSNIT Træsnittet er den ældste af de grafiske metoder. Kom til Europa sammen med papiret for ca. 600 år siden, men har i Asien været anvendt meget længere.

Tidligere anvendtes især frugttræ (pæretræ, nødde-træ og kirsebærtræ) udskåret som planketræ (skåret på langs af stammen). Idag anvendes hovedsagelig forskellige finértyper. Med forskellige knive bortskæres de hvide partier i billedet. Stokken indfarves med valse og trykkes normalt på tyndt langfibret papir, ved at gnide på papirets bagside med en ske. Kan også trykkes på forskellige maskintyper

Farvetræsnittet, der fremkommer omkring år 1500 som en afløser for håndkolorede træsnit, udføres traditionelt med én stok til hver farve. Stokkene trykkes én efter én med de lyse farver først.

En anden metode til fler-farve tryk er clairobscure- teknikken, hvor der anvendes to stokke. I den ene stok bortskæres kun højlyspartierne. Denne stok trykkes i en lys farvetone før der overtrykkes med den sorte stok.

Ved eliminationsteknikken anvendes kun én stok. Først bortskæres det, der skal stå hvidt i billedet. Stokken trykkes med 1. farve i det fulde oplag. Herefter bortskæres, hvor denne farve skal stå i trykket. Ved 2. trykning opnås hvidt, 1.

trykfarve og blandingen af 1. og 2. trykfarve. Derefter bortskæres hvor blandingsfarven ønskes i trykket, osv.

I á la poupée teknikken bruges ligeledes kun én stok, der indfarves partielt med små håndvalser eller filtamponer (poupée = tampon). En anden metode til partiel indfarvning er udkæring af pladen i stykker, som indfarves separat og trykkes

LINOLIUMSSNIT Ca. 1860 udvikles linoleum og kort efter tages det i brug af grafikerne. Linoleum yder ved bearbejdningen ikke træets modstand, og er derfor lettere at formgive i. Ved trykningen, der foregår som ved træsnittet, fremkommer en ensartet farvetone uden de nuanceringer fra struktur og åring, der kendetegner træsnittets tonespil.

KOBBERSTIK Kobberstikket opstår i midten af 1400-tallet. Arbejdet udføres med stikler i en kobberplade placeret på en sandpude. Under graveringen, skubber stiklen en spån af metallet foran sig. Graveringen består af linier og punkter. Før trykningen poleres pladen så eventuelle grater og ujævnheder fjernes. Kobber-stikket kræver stor håndværksmæssig kunnen og bruges stort set ikke i dag

KOLDNÅLSRADERING Koldnålsraderingen eller tørnålsraderingen, der er en direkte metode uden brug af syre, stammer fra ca. 1480. Navnet tager dog udgangspunkt i ætsningen, idet man tidligere anvendte radérnålen direkte i syrebadet på den grunderede plade. De linier man raderede først fik således længst ætsetid og fremstod mørkest i trykket.

Når man derimod bruger nålen direkte i raderpladen er den ikke længere varm (varme fra ætseprocessen) og våd, men kold og tør. Ved raderingen direkte i pladen dannes ikke alene en fordybning, men også en grat. Begge fastholder farven under trykningen. Dette giver koldnålsraderingen dens smukke særkende - en lodden, organisk liniekarakter.

AKVATINTE Ca. 1765 udvikler franskmanden Jean-Baptiste le Prinz en gråtone ætseteknik, hvor toneskalaen fra hvidt til sort kan styres meget præcist. Pladen drysses med et fint lag af harpiks- eller asfalt-pulver, som fastbrændes. De flader der skal stå hvide i trykket afdækkes med asfaltlak eller fedtholdig kridt før første ætsning. Efter kort ætsetid tages pladen op og afdækkes, hvor den ætsede tone ønskes i billedet. Ved de fortløbende ætsetrin ætsets til forskellige niveauer imellem de fastbrændte korn. Efter ætsningen fjernes kornene. De små forhøjninger, der hvor kornene har beskyttet mod syren tjener nu som glidepunkter når farven aftørres på pladens overflade. Forskellige gråtoner fremtræder i trykket som en prikket, rasteragtig struktur. Teknikken anvendes som regel sammen med stregætsning eller koldnålsradering

CARBORUNDUM-DYBTRYK Carborundum-dybtrykket er udviklet af franskmanden Henry Goetz i 1968.

Pladen lakeres med urethanlak, der danner hæftegrund for den billeddannende bemaling med carborundumpulver (slibepulver) opblandet i acryl tubefarve. Bemalingen vil efter optørring fastholde trykfarven på lignende måde som en akvatintegrund. Mængden af pulver i acrylfarven bestemmer gråtonen - altså hvor meget farve fladen kan fastholde ved indfarvningen.

LITOGRAFI Litografiet eller stentrykket, som det også kaldes, opfindes i slutningen af 1700-tallet af tyskeren Alois Senefelder. Han eksperimenterede med høj- og dybtryk på sten. Her opdager han, at en særlig kalksten (Solnhofen-sten), som findes i hans hjemegn i Bayern, kan opsuge og fastholde både vand og fedtstof. Hermed var grundlaget for en banebrydende ny trykteknik lagt.

Der findes i dag en lang række metoder til bearbejdelse af den litografiske sten. Fælles for dem er følgende processer: Stenen slibes. To sten mod hinanden med slibekorn imellem. Efter korning, der også foretages med slibekorn, er stenen klar til grafikerens arbejde.

På den kornede overflader tegnes med fedtholdigt kridt og tusch. Med en svag salpetersyreopløsning i gummiarabikum oprensnes stenens porer. Herved gøres de ikke tegnede område vandbærende. Til beskyttelse af disse områder påføres stenen et tyndt lag gummiarabikum. Herefter udvaskes de tegnede områder med fransk terpentiner el. lign. og indgnides med syrisk asfalt. Gummilaget udvaskes med vand og stenen er klar til indfarvning.

Stenen fugtes og indvales med trykfarve, der kun »fanger« på de tegnede områder. Trykningen sker i en speciel litografisk presse, hvor trykpapiret presses mod stenen af en »river« (hårdt træ pålagt læder eller nylon river).

Fler-farvet litografi udføres normalt med én sten til hver farve, men også eliminationsmetoden anvendes (se under fler-farvet træsnit). Ved eliminationsmetoden på sten kan der dog ikke alene fjernes dele af billedet, de enkelte trykgange imellem, men også tilføjes nye billedelementer med en sæbeopløsning.

SERIGRAFI Serigrafien har sin oprindelse i Japan, hvor man tilbage i 1700-tallet udviklede denne teknik. Under det billedskabende arbejde afdækkes en del af det opspændte væv på en sådan måde, at farven ved trykningen kun trænger igennem vævet, hvor der ikke er afdækket.

Der findes mange metoder til denne afdækning:

1 positiv metode Der males direkte på vævet med fedtholdigt kridt eller tusch. Derefter dækkes hele fladen med en såkaldt filler. Denne hæfter ikke, hvor der er tegnet. Tegningen kan herefter fjernes med opløsningsmiddel, og vævet er åbnet på de tegnede områder.

2 skærefilm I en tynd skærefilm bortskæres de områder, hvor farven skal trænge igennem vævet ved trykningen. Filmen limes herefter på vævet.

3 fotografisk metode Fotoemulsion påstryges vævet i mørkekammer. En positiv film af billedet lægges på vævet og belyses. Efter fremkaldningen vil emulsionen på de belyste områder (der hvor lyset er trængt igennem ved belysningen) hindre farven i at trænge igennem under trykningen.

Fler-farvet serigrafi udføres med én trykramme til hver farve.

RISO

En Riso printer er en trykmaskine, der er lidt mellem fotokopiering og trykning. Du kan udskrive i mange forskellige farver, men ligesom serigrafi, kan du kun udskrive én farve ad gangen. Man udskriver med soja-olie baseret blæk udelukkende på ubestrøget papir. Der er otte farver at vælge imellem.

Uden at blive for detaljeret, kan en Riso printer enten udskrive direkte fra en computer eller fra scannings tabellen på toppen af maskinen. Billedet nagles til et master ark, som vikles rundt om en farvetromle i midten af maskinen. Masterkopien fungerer som en skærm, blækket trykkes igennem, direkte på papiret, som bevæger sig i en lige bane gennem printerens, og ud af den anden ende. For et flerfarvet udskrift, sendes papiret gennem printerens flere gange, én gang for hver farve.